

Bilgi Profesyonellerinin Eğitiminde Yeniden Yapılanma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*

Transformation of Education for the Information Professionals: A Special Reference to the University of Hacettepe

İrfan Çakın*

Öz

Bilgi profesyonellerinin eğitiminden sorumlu olan kuruluşlar bir süreden beri yaşanmakta olan çok yönlü değişimden kaçınılmaz olarak etkilenmektedirler. Bu çalışmada, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü"nde yürütülmekte olan lisans programlarına ilişkin yaşanmakta olan sorunlar ile bu sorunları büyük ölçüde gidereceği düşünülen yeni lisans programının gerekçeleri, öngörülleri ve beklentileri ele alınmakta, değerlendirilmekte ve tartışılmaktadır.

Abstract

Institutions responsible for educating information professionals inevitably respond to the challenges of multi-dimensional changes in the society. This article not only underlines the problems of the Department of Library Science at Hacettepe University in relation to its existing undergraduate programmes, but also aims to introduce and discuss a very recently developed curriculum that is hoped to meet the challenges of the professional market at large.

Anahtar Kelimeler: *Kütüphanecilik Eğitimi, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, Bilgi Toplumu ve Eğitim.*

Keywords: *Library Education, Hacettepe University Department of Library Science, Information Society and Library Education.*

*Prof. Dr. İrfan Çakın, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Başkanı ve Öğretim Üyesidir.

Giriş

Yeni bir yüzyılda yaşamaya başlarken aynı zamanda yeni bir bin yıla da adım atmış oluyoruz. 21. yüzyıl şimdiden bizleri egemenliği altına almış görünüyor. Duygularımızı coşturuyor, değişimi hızlandırıyor, bilincimizi arttırıyor. Yaşamakta olduğumuz değişimin uzay teknolojisinde, gen teknolojisinde, iletişim sektöründe edindiği akıl almaz boyutlardaki kazanımları, insanlığın geleceğine yönelik kimi zaman bizleri umutlandırmakta, kimi zaman da hava kirliliği, erozyon, doğal dengenin bozulacağı endişeleriyle karamsarlığa kapılmamıza yol açmakta...

Bildiğimiz hemen her şey büyük bir hızla ve sürekli olarak değişmekte. İvmesi gittikçe artan bu değişim ortamında değişmeyen tek şey, bilginin her geçen gün artan önemi ve gücü. Çok yakın bir süre önce ülkelerin gelişmişlik düzeyleri sanayileşmedeki başarılarıyla derecelendirilirken, günümüzde gelişmişliği belirleyen başlıca öge, ülkelerin bilgi üretimi ile üretilen bilginin teknoloji ve hizmetlere en başarılı bir şekilde dönüştürülebilme becerisinde aranmaktadır.

Uygarlık sürecinin her aşamasında gücün önemli kaynaklarından birini oluşturmuş olan bilgi, ilk kez bu dönemde toprağı, hammaddeyi, emeğı ve sermayeyi önceleyen stratejik bir konuma gelmiştir. Drucker'ın ifadesiyle bu durum "toplumun yapısını temelden değiştirmektedir. Yeni sosyal dinamikler yaratmaktadır. Yeni ekonomik dinamikler yaratmaktadır. Yeni politikalar yaratmaktadır" (Drucker,1994:70). Öyle görülmektedir ki, yaşamakta olduğumuz dünyada ülke olarak ayakta kalmanın tek yolu, Yurdadoğ'un ifadesiyle "bilgi toplumu oluşturma sürecini hızla tamamlamaya bağlı bulunmaktadır". Bu da ancak "bilgiye gereksinim duyan kişilerin, gereksinim duydukları bilgiye, gereksinim duydukları anda, gereksinim duydukları kapsamla ve elverdiğince ekonomik biçimde erişmeleri" ile sağlanabilir (Yurdadoğ, 1990:549).

Bilginin ticari bir meta haline dönüşerek üretimde ve verimlilikte temel girdi olarak değerlendirilmesi, bilgi olgusuna yeni boyutlar kazandırmıştır. 21. yüzyılda dünya çapındaki en büyük mücadelenin "bilginin denetimi" boyutunda yaşanacağı söylenmektedir (Toffler, 1992:36). Bilgi Toplumu'nda sorunların çözümü için bilginin yoğun olarak kullanılacağı yeterince açıktır. Böylesine bir ortamda insanların sorunlarını bilgiye dayalı çözebilmeleri için,

- Bilgi kaynaklarına erişme,
- Bu kaynaklar arasında yer alan çeşitli bilgilerden gereksinim duyduklarını seçme,

- Seçilen bilgileri gereksinimler doğrultusunda düzenlenme ve yorumlama,
- Edinilen bilgiyi saklama ve istendiğinde onlara yeniden erişimi sağlama-ları gerekecektir.

İşin ilginç yanı, yukarıda belirtmiş olduğumuz bu faaliyetlerin bugüne değin kütüphaneci, arşivist, dokümantalist olarak tanımlamakta olduğumuz bilgi profesyonellerinin mesleki bilgilerine gereksinim duyulan çalışma alanları olmalarıdır. Günümüzde, bu bağlamda en büyük sorun, Sanayi Top-lumu'nun nitelikleri dikkate alınarak geliştirilmiş olan mesleki bilgi, teknik, yöntem ve yaklaşımların Bilgi Toplumu'nda yetersiz kalabileceğidir. (Çakın, 1999: 137-160) Bu nedenle, "temel yükümlülüğü öğrencilerine mesleklerinin gerektirdiği her düzeydeki sorumluluğun altından kalkabilecek bilgi ve be- ceri ve teknik yetkinliği kazandırmak ve ayrıca, ileride karşılaşılabilecekleri mesleki sorunlara çözüm üretebilecek nitelikler ile donatılmalarına yar- dımcı olmak" olan kütüphanecilik bölümlerinin, (Çakın, 1999:135) değişimin yönünü ve boyutlarını olabildiğince sağlıklı bir şekilde yorumlayarak isten- dik nitelikleri öğrencilerine kazandırmak yolunda, koşulların öngördüğü ye- niden yapılanmayı neredeyse bir alışkanlık haline getirmeleri kaçınılmaz görülmektedir. Bu çerçevede çalışmamızın amacı, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün lisans programlarına ilişkin olarak gerçekleştirmeyi öngördüğü yeniden yapılanmanın boyutlarını gerekçeleri ile açıkla- mak ve tanıtmaktır.

Durum Saptaması ve Sorunlar

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün alt yapısı, kurucusu Prof. Dr. İlhan Kum'un 1970 yılında yaptığı "Türkiye'de Kütüphanecilik Eği- timi" başlıklı doktora çalışmasının bulgularına dayalı olarak hazırlanmış ve bu çalışmada sunulan öneriler ışığında da 1972 yılının Ekim ayında yaşama geçirilmiştir. Bölümün tarihçesi, amaçları, lisans programları, araştırma fa- aliyetleri ve etkinlikleri yanısıra yaşamakta olduğu sorunları kısa bir süre önce bu bağlamda yapılmış olan iki çalışmada kapsamlı olarak ele alındığı için burada yeniden ele alınmasının uygun olmayacağı düşünülmüştür. Bu çalışmalardan ilki 1997 yılında (Çakın, 1997: 7-31), ikincisi ise 1999 yılında yayınlanmıştır (Çakın, 1999: 135-146).

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde 1974/75 öğretim yı- lından başlayarak uygulamaya konulmuş olan lisans programları, günümü- ze değin bir çok kez gözden geçirilmiştir. Bazı küçük çaplı değişiklikler bir

yana bırakılacak olursa, başlıca düzenlemeler 1978/79, 1983/84, 1990/91 ve 1994/95 öğretim yıllarında gerçekleştirilmiştir. Halen yürütülmekte olan lisans programları, 1994/95 öğretim yılında yapılmış olan düzenlemenin sonuçlarıdır.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde lisans programları üç anabilim dalı düzeyinde yürütülmektedir. Bunlar; Kütüphanecilik, Arşivcilik ile Dokümantasyon ve Enformasyon anabilim dalları lisans programlarıdır. Yabancı Diller Hazırlık Okulu'nda bir yıl boyunca İngilizce hazırlık programına tabi tutulan öğrencilerden başarılı bulunanlar, ilk iki yıl boyunca programlar arasındaki örtüşmelerden kaynaklanan nedenlerle ortak bir program izlemektedirler. Öğrencilerin kayıtlı oldukları anabilim dallarına yönelik yetiştirilmeleri, üçüncü yıldan başlayarak farklılaşan programlarla gerçekleştirilmektedir

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün, 1994/95 yılından başlayarak uygulamaya koyduğu üç anabilim dalı düzeyindeki farklı programlardan edindiği deneyimlerini ve bunların yol açtığı izlenimleri genel çizgilerle belirtecek olursak:

- Bilginin başlı başına ekonomik bir değer kazanmasıyla başlayan değişim, alışlagelen toplumsal yapılanmadan oldukça farklı bir yönelişe yol açarken, bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin yükselen ivmesi, birbirleri arasında benzerliklerden çok farklılıkların olduğu sayılısına dayalı olarak ortaya çıkan kütüphanecilik, arşivcilik ile dokümantasyon ve enformasyon anabilim dalları arasındaki geleneksel ayrımı anlamsızlaştırdığından, bu anabilim dallarının lisans programları düzeyindeki birliktelikleri kaçınılmaz olmuştur. Bu durum, lisans düzeyinde yürütülecek bir programla kütüphane, dokümantasyon merkezi ve arşivlerde çalışabilecek insangücünün yetiştirilebileceği düşüncesini ciddi olarak gündeme getirmektedir.
- Bölümün herhangi bir anabilim dalından mezun olan bir öğrenci, mezun olduğu anabilim dalı dikkate alınmaksızın diğer anabilim dallarının ilgi alanlarına giren kuruluşlarda iş bulabilmekte ve çalışabilmektedir. Bir başka deyişle, Arşiv Anabilim Dalı mezunları kütüphanelerde ve dokümantasyon merkezlerinde, Kütüphanecilik Anabilim Dalı mezunları arşivlerde ve dokümantasyon merkezlerinde, Dokümantasyon ve Enformasyon Anabilim Dalı mezunları da arşivlerde ve kütüphanelerde görev yapabilmektedir.
- Her geçen yıl daha da artan sayıda özel sektör kuruluşlarında istihdam olanağı bulan Bölüm mezunlarından talep edilen hizmetin boyutları, on-

lara lisans aşamasında hem kütüphanecilik hem arşivcilik hem de dokümantasyon ve enformasyona ilişkin bilgi, beceri ve tekniklerinin bir bütün olarak kazandırılmasını gerektirmektedir. Böylelikle, bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesi çabalarında piyasa koşullarını dikkate alan yeni bir anlayışın ilk ciddi adımları da atılmış olacaktır.

- Bölüm'ün akademik örgütlenmesi içinde yer alan anabilim dalları, Bölüm adının "kütüphanecilik" olması nedeniyle kütüphaneciliğin alt alanları olarak görülmektedir. Bir diğer deyişle, "kütüphanecilik" hem başlı başına bir bilim dalı hem de "arşivciliği" ve "dokümantasyon ve enformasyonu" da içinde barındıran şemsiye bir terim konumundadır. Bu, yanlış anlamalara yol açmakta ve daha önce düşünülemeyen yeni yeni sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.
- Uygulanmakta olan lisans programlarında kütüphanecilik eğitimine uzun süre egemen olan geleneksel yaklaşımın izleri görülmektedir. Bu yaklaşımın öngördüğü yapılanmada, bilgi kaynaklarının kurumsal bağlamda sağlanması, düzenlenmesi ve bu kaynakların toplumsal etkinliklerinin artırılmasına yönelik hizmetlerin verilmesi anlayışının kuramsal ve uygulamalı derslerle öğrencilere aktarılması ağırlıktadır. Bugün gelişen aşamada, uziletişim ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmeler kütüphane, arşiv ve dokümantasyon merkezlerinin dışındaki ortamlarda da bilgilerin depolanmasını, düzenlenmesini ve yeniden erişilmelerini olanaklı kılmaktadır. Değişen hizmet anlayışı kullanıcı talep ve beklentilerine uygun bilgi sistemlerinin oluşturulması ve geliştirilmesini ön plana çıkarırken, var olan sisteme kullanıcı uyumunun sağlanması amaçlı yaklaşımları geri plana itmektedir. Yürütülen programlarda bilgi hizmetlerinin hedef kitlesi olarak tanımlanan kullanıcıların niteliklerini, bilgi arama davranışlarını ve beklentilerini saptamaya ve bu kullanıcı gruplarına en uygun nasıl hizmet verilebilir konularında formasyon kazandıran derslere yeterince yer verilmemektedir.
- Programlarında yer alan dersler genellikle bilgi merkezlerinde oluşturulan koleksiyonun yönetimine ilişkin tekniklerin aktarılmasına yöneliktir. Bibliyografya, Kataloqlama-Sınıflandırma ve Yönetim dersleri bu programlarda önemli yer tutar. Günümüzde bu dersler hâlâ "çekirdek" dersler olarak düşünülmekte ve öğrencilerin bu dersleri öncelikle alması beklenmektedir. Bilgi taşıyıcı olarak tanımladığımız bilgi kaynaklarının biçimsel farklılıkları da programlara yansımış gibidir: Süreli Yayınlar, Yazma Eserler, Görsel-İşitsel Araçlar gibi. Ayrıca, bilgi merkezlerinden herbirini ayrı bir tür olarak ele alan derslere çok fazla zaman ayrıl-

dığı da söylenebilir. Örneğin Araştırma Kütüphaneleri, Halk Kütüphaneleri, Çocuk Kütüphaneleri, Okul Kütüphaneleri gibi. Değişmekte olan hizmet anlayışı çerçevesinde, lisans programlarında bundan böyle "bilgi" merkezli bir yaklaşımın izlenmesi kaçınılmaz görülmektedir. Bilgi Toplumu'na yönelirken, değişimin öngördüğü değişikliklerin lisans programlarına sistem yaklaşımı içinde, "olguların birbirleriyle iletişim ve etkileşimde bulunduğu" gerçeğine uygun olarak taşınması gerekmektedir. Çevre ile dinamik, esnek ve değişken bir ilişki içinde bulunabilir bir program yapılanmasına gereksinimimiz var.

Program geliştirirken, toplumsal yükümlülüğü insanlığın edindiği bilgilerden yararlanmak isteyenlere bu bilgileri iletmek olan bilgi profesyonellerinin eğitime nereden başlanması gerektiğinin tartışılması ve tanımlanması gerekir. Lisans programlarında yer alması gereken kullanıcı nitelikleri ve beklentileri kadar önemli bir diğer öge de "bilgi"dir. Bilginin ne olduğu, nasıl oluştuğu, özelliklerinin neler olduğu, ne şekilde algılanıp hangi yollarla iletiildiği konuları lisans programlarında ağırlıklı olarak ele alınmamaktadır. Nasıl tıp eğitiminde ilk iki yıl öğrencilere fizik, kimya, biyoloji bilgileri veriliyorsa, benzer bir yaklaşımla ileride bilgi profesyoneli olacak öğrencilerimize öncelikle bilginin ne olduğu, nasıl oluştuğu, özelliklerinin neler olduğu konuları yanısıra, dilbilim, bilişsel psikoloji, iletişim, bilgi felsefesi, bilgi sosyolojisi gibi konularında da eğitimimiz gerekmez mi? Eğer yalnız tanımlanmış belirli bir biçimdeki kayıtlı bilgi ortamları ilgi alanımıza giriyorsa, insanoğlunun bilgi arama davranışları, beklentileri, aradıkları bilgilere erişmeleri bizim için gerçekten önemli mi?

Bölüm mezunları son yıllarda geleneksel bilgi merkezleri yanısıra, sınırları her geçen gün değişen bilgi hizmetleri piyasasında daha önce düşünilemeyen alanlarda iş bulabilmektedirler. Gelişen teknoloji, bilgi hizmetlerinin bilgi merkezleri dışında da verilebileceğini göstermektedir. Yeni yeni ortaya çıkan ve hızla büyüyen bu pastadan pay kapabilmek için öğrencilerimize kazandırmakta olduğumuz geleneksel niteliklerin ötesine geçerek, çalışma alanımızı ilgilendiren gelişmelere daha duyarlı olunmalıdır. Bugünkü haliyle lisans programlarımız, mezunlarımızın elektronik yayın üretiminde, yerel intranetlerde, tarama motorlarının geliştirilmesinde, bilgi ağlarının yönetiminde, multimedia öğretim araçlarının geliştirilmesinde, bilginin yeniden formatlanmasında, yerel yönetim amaçlı veri tabanlarının geliştirilmesinde sorumluluk alabilecek niteliklerin kazandırılması için yeterli görünmemektedir.

Lisans Programlarında Öngörülen Değişiklikler.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün yukarıda belirtilen sorunlara ilişkin olarak, "Ne yapılmalıdır?" a yanıt getirmek amacıyla yaptığı bir yıla yakın süre içindeki çalışmalar sonucunda, aşağıda yer alan konularda öncelikle girişimlerde bulunulması gerektiği benimsenmiştir.

D) Lisans Düzeyinde Üç Ayrı Anabilim Dalında Yürütülen Ders Programlarının Yeniden Düzenlenerek Tek ve Ortak Bir Program Çerçevesinde Yaplandırılması

2000/01 Öğretim Yılından başlayarak uygulanacağı umulan lisans düzeyindeki yeni ve ortak ders programıyla yukarıda sözü edilen yetersizliklerin önemli ölçüde giderileceği ve değişimin yol açtığı yeniden yapılanma sürecine uygun eğitim ve öğretim programının gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. (Bakınız Ek:1 Yeni Lisans Programı Önerisi)

Hazırlanmış olan yeni lisans programının vizyonu; ister kütüphane, arşiv, dokümantasyon merkezi gibi geleneksel kuruluşlarda, isterse yeni yeni ortaya çıkan ya da çıkacak olan çalışma alanlarında olsun, kayıtlı bilginin üretimine, erişimine, düzenlenmesine, yeniden biçimlenmesine, yorumlanmasına, yayınlanmasına ve iletilmesine yönelik bilgi hizmetlerini yürütebilecek, yönlendirebilecek ve geliştirecek düzeyde nitelikli insangücünü yetiştirmektir.

Önerilen yeni programın uygulamaya konulmasıyla, aşağıda belirtilen niteliklerin öğrencilere kazandırabileceği planlanmaktadır.

- Bilgi profesyonelliğinin toplumsal sorumluluğunun bilincinde olması,
- Çeşitli bilgi kaynaklarından farklı yöntemler kullanarak talep edilen bilgiye erişim sağlaması,
- Sağlanan bilginin kullanıcıya en uygun iletişim ortamıyla aktarabilmesi,
- Bilgiyi gereksinimler doğrultusunda değerlendirebilmesi ve düzenlemesi,
- Kayıtlı her tür bilginin sağlanması, düzenlenmesi, depolanması ve iletilmesine yönelik sistem seçmesi, oluşturması ve geliştirmesi,
- Çalışma alanıyla ilgili hipotezler geliştirmesi ve sınavabilmesi,
- Bilgi teknolojilerini etkinlikle kullanabilmesi,
- Meslek ahlakının öngördüğü yükümlülöklere saygılı olabilmesi,
- Hizmet vereceği kullanıcılara ilişkin özelliklerden, bilgi arama davranışlarından ve beklentilerinden haberdar olması,
- Birey ve grup psikolojisinden haberdar olması ve davranışları bu çerçevede yorumlaması.

Hazırlanan programda ayrıca şu konulara da dikkat edilmiştir.

1. Bilgi profesyonelinin kaçınılmaz olarak bilmesi gereken temel konular saptanmış ve bu konularla ilgili derslerin "zorunlu" statüde tüm öğrenciler tarafından alınması amaçlanmıştır.
2. İkinci yıldan başlayarak öğrencilerin ilgi alanlarına göre seçim yapmalarını mümkün kılacak dersler, "seçmeli" olarak açılmıştır. Bu derslerin zorunlu dersler ile ilintili olması ve birbirini izleyen yıllar içinde öğrencinin kendisini geliştirmesine fırsat tanınmasına özen gösterilmiştir.
3. Bilgi ve belge yönetimi alanındaki gelişmeler ve yeni uygulamalar ders programına olabildiğince yansıtılmıştır. "Bilgisayara Giriş", "İnternet ve Bilgiye Erişim", "Veri Tabanları ve Çevrimiçi Erişim", "Bilgi Erişim İlkeleleri", "Web Tasarımı", "Bilgi Teknolojisi Yönetimi" gibi dersler bu amaçla "zorunlu" grubunda düşünülmüşken, "Programlama", "Veri Tabanı Yönetim Sistemleri", "Bilgi Sistemleri Tasarımı", "Veri İletişimi ve Ağlar", "Elektronik Kütüphaneler" gibi dersler bu konuda uzmanlaşmak isteyen öğrenciler için "seçmeli" olarak açılmıştır.
4. Bilim dalları uzmanlaştıkça bilimsel bilgiye erişim de o denli uzmanlık gerektirmektedir. Nitekim son yıllarda dünyada ve Türkiye'de "Tıbbi Enformatik", "Ticari Enformatik", "Tarihi Enformatik" gibi yeni alanlar ortaya çıkmış ve bu alanlarda bilgiye erişim birer uzmanlık haline dönüşmüştür. Bu nedenle önerilen yeni programda "Sosyal ve İnsan Bilimlerinde Bilgiye Erişim", "Fen Bilimlerinde Bilgiye Erişim", "Tıpta Bilgiye Erişim" ve "İş Dünyasında Bilgiye Erişim" adı altında bu alanlarda bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesi de amaçlanmıştır.
5. Arşiv alanında çalışmak isteyen öğrencilere yönelik olarak, ilgi alanda temel derslere ek olarak "Osmanlıca", "Osmanlı Kurumları" Transkripsiyon ve Transliterasyon", "Arşiv Yönetimi" gibi derslere "seçmeli" statüde programda yer verilmiştir.
6. Kütüphanelerde istihdam edilmeyi amaçlayan öğrenciler, bu alandaki temel derslerin yanısıra "Bilgi Merkezleri" dersini "zorunlu" olarak aldıktan sonra Halk, Okul, Çocuk, Araştırma Kütüphaneleri derslerinden istediklerini seçmeli olarak alabileceklerdir.
7. Önerilen yeni programda ayrıca, "Bilgi Kaynakları ve Bilgiye Erişim", "Bilgisayara Giriş", "İnternet ve Bilgiye Erişim", Yönetim Bilgi Sistemleri", "Tıpta Bilgiye Erişim" adlı servis dersleriyle Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde farklı alanlarda öğretim gören öğrencilere de kendi alanlarında bilgiye erişim konusunda destek olmak amaçlanmıştır.

II) Bölüm Adının "Bilgi ve Belge Yönetimi" Olarak Değiştirilerek Anabilim Dallarına Öğrenci Alınmaması ve Yeni Öğrencilerin Kayıtlarını Bölüm'e Yaptırmalarının Sağlanması

Kütüphanecilik Bölümü'nün mevcut yapılanması dikkate alındığında, "Kütüphanecilik Anabilim Dalı", "Arşivcilik Anabilim Dalı" ile "Dokümantasyon ve Enformasyon Anabilim Dalı" kütüphaneciliğin alt alanları olarak tanımlanmış durumdadır. Bir başka deyişle, "Kütüphanecilik" hem kendi başına bir bilim dalı hem de ayrı ayrı alanlar olan Arşivcilik ile Dokümantasyon ve Enformasyonu kapsayan şemsiye bir terim olarak düşünülmüştür. Bu durumun sağlıklı olmaması bir yana, öğrencileri yanlış da yönlendirmektedir.

1990'lı yıllardan başlayarak Bölümümüz yapılanmasına benzer nitelikler gösteren yurt dışındaki akademik birimlerin benzer nedenlerle adlarını değiştirdikleri bir vakıdır. Örnek olarak ABD'de Albany, California at Berkeley, Drexel, Emporia State, Florida State, Michigan, Missouri, Pittsburgh, Syracuse, Tennessee üniversitelerinde, İngiltere'de Aberdeen, Brighton, Central England, North London, Manchester Metropolitan, Robert Gordon, Strathclyde, Sheffield ve Ulster üniversitelerinde, Kanada'da Toronto ve Western Ontario üniversitelerinde, Fransa'da Bretagne Sud, Charles-de-Gaulle Lille 3, Paris I Pantheon Sorbonne, Rene Descartes Paris V, Tours üniversitelerinde, Almanya'da Dusseldorf ve Kostanz üniversitelerinde, İsviçre'de Cenevre ve St Gallen üniversitelerinde, Finlandiya'da Tampere Üniversitesindeki "Kütüphanecilik Bölümleri" adlarını "School of Information Studies", "Department of Information Management" ya da benzer bir ad olarak değiştirmişlerdir. Bu örneklerin sayısını artırmak mümkündür. Çağdaş dünyadaki örnekler, "kütüphanecilik" adı altında yeni okullar açılmadığını, bu adı taşıyanların da ad değişikliğine gittiklerini göstermektedir.

Bu gelişimlere paralel olarak, ülkemizde de bu çerçevede bir ad değişikliğine gidilmesi kaçınılmazdır. Ancak, geleneksel değerlerden sıyrılmanın kolay olmadığı bir dünyada yaşandığı gerçeği, kütüphanecilik bölümlerinin adını değiştirilmesi sürecinin bir anda olamayacağını, bu gelişimin zamana yayılacağı izlenimini vermektedir. Bu aşamada yanıtlanması gereken soru şudur: Kütüphanecilik Bölümleri her şeyi yaparak mı öğrenmeliler? Yoksa başkalarının yaşadığı deneyimlerden ders çıkarmalılar mı? Sayın Yurtdoğ'un bir çalışmasında yapmış olduğu, bilimsel gelişmelerde en son bilginin

ne denli önemli olduğuna ilişkin bir vurgulamada, Edison tarafından söylendiğini ifade ettiği "ben, son kişinin bıraktığı yerden başlarım" açıklaması, bu çerçevede yorumlanmalıdır (Yurdadoğ, 1990: 548).

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü olarak bir yıldan bu yana yapmış olduğumuz inceleme ve tartışmalardan sonra, her üç anabilim dalını da içine alabilecek ve ayrıca, bu çalışma alanlarıyla ilgili faaliyetleri etimolojik açıdan da yansıtabilecek, şimdilik, en uygun adın "**Bilgi ve Belge Yönetimi**" olacağı kanısına varılmıştır.

Yeni öğrenci alımlarının, bugüne değin yapıldığı gibi anabilim dallarına değil Bölüm'e yapılması durumunda, gerçekleştirilecek yeni programdan mezun olacak öğrencilerimizin "Bilgi ve Belge Yöneticileri" olarak hem geleneksel bilgi merkezlerinde hem de yeni yeni ortaya çıkan çalışma alanlarında, kavramsal açıdan daha gerçekçi ve anlamlı bir ünvanla görev yapmaları mümkün olabilecektir. Böylelikle, bir yandan kütüphanecilik, arşivcilik ile dokümantasyon ve enformasyon anabilim dallarının hangi bütünün anlamlı birer parçaları oldukları, daha sağlıklı bir kavramla yansıtılmış olurken öte yandan da, bilgi profesyonelleri olarak yükümlülüklerimizin içinde çalıştığımız dört duvarlı bir tavanlı kuruluşların dışına çıkarılarak özgürleşmesi yolunda önemli bir başlangıç gerçekleştirilecektir.

Bu yapılanmanın, bugüne değin kullanılmakta olan kütüphaneci, arşivci ve dokümantalist terimlerini ya da kimliklerinin ortadan kaldırmasına yönelik olduğu düşünülmemelidir. Amaçlanan, bizler tarafından zaten bilinmekte ve benimsenmekte olan bir üst kimliğin üç anabilim dalına yönelik şemsiye bir terim olarak resmen kullanılarak yaygınlık kazanmasıdır. Anabilim dalları arasında ayırımı değil, birlikteliği ön plana çıkaran, bu işleri yapanların kütüphaneci, arşivci ya da dokümantalist olmadan önce "bilgi ve belge yöneticileri" olduklarını yansıtan bir yaklaşımdır. Doğal olarak kütüphanelerde çalışanların kendilerini kütüphaneci, arşivlerdeki arşivci, dokümantasyon merkezlerindeki de kendilerini dokümantalist olarak tanımlamaları gerekecektir. Nasıl Hukuk Fakültelerinden mezun olanlar avukat, yargıç ya da savcı olmadan önce "hukukçu" iseler, "Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinden" mezun olacaklar da, benzer bir yaklaşımla, çalıştıkları yerlere bakılmaksızın önce "Bilgi ve Belge Yöneticileri" olarak düşünüleceklerdir.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün yeniden yapılanmaya yönelik bu yaklaşımının benimsenmesi ve uygulanması durumunda, Bölümlerde yürütülen lisansüstü programların Kütüphanecilik, Arşivcilik, Dokümantasyon ve Enformasyon anabilim dalları çerçevesinde yeniden biçim-

lendirilerek, neyi niçin yapacağı bilinciyle gelen "uzman" adaylarının beklentilerine duyarlılığı büyük ölçüde sağlanabilir.

III) Bölüme Yeni Kayıt Yaptıracak Öğrencilerin ÖSS Puan Türünün "Eşit Ağırlıklı" Olması

Kütüphanecilik bölümlerinin ülkemizde üniversitelerin edebiyat fakülteleri içinde örgütlendikleri bilinmektedir. Yakın bir zamana kadar bu fakültelerin çeşitli bölümlerine kayıt yaptırmak isteyen adayların ortaöğretimin "Türkçe-Sosyal" grubu çıkışlı olmaları istenmiştir. Son yıllarda ise, edebiyat fakültelerindeki birkaç bölüm dışında neredeyse tamamı, öğrencilerini ya giriş sınavında aldıkları "dil puanı"na göre ya da "Türkçe-Matematik"ten oluşan "eşit ağırlıklı" puan türüne göre yerleştirmişlerdir. Kütüphanecilik gibi sosyal bilimlerde yer alan Psikoloji, Sosyoloji ve benzeri bölümlere öğrenci yerleştirilmesinde eşit ağırlıklı puan türünün dikkate alındığı düşünülürse, teknolojik boyutu her geçen gün gelişen bilgi ve belge yönetimi konusunda çalışmak isteyenlerin ortaöğretimin "Türkçe-Matematik" grubundan çıkışlı olmalarının önemi açıktır.

Yeni programla birlikte, kayıt yaptıracakların ÖSS'de aldıkları "eşit ağırlıklı" puan türüne göre yerleştirmeleri Bölüm öğrencilerinin niteliğini yükselteceği gibi, derslerin verimliliğini de olumlu yönde etkileyecektir. Böyle bir değişimden sonuçları itibariyle genelde mesleğimizin kazançlı çıkacağını ifade etmek gerekir.

Sonuç

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün yeni lisans programının 2000/2001 Öğretim yılından başlayarak uygulanabileceği düşünülmektedir. Söz konusu program, vizyonu, yapılanması ve beklentileri ile geçmiş yıllardakilerden önemli ölçüde farklı olacaktır. Farklı olmakda zorundadır. Çünkü, toplumsal değişime yol açan etmenler aynı zamanda kütüphane, arşiv ve dokümantasyon merkezleri gibi bilgi kuruluşlarına yönelik değer yargılarımızı da etkilemiş görülmektedir. Öyle anlaşılmaktadır ki, geleceğin bilgi merkezleri;

- Elektronik biçimde olacaktır,
- Bireysel iletişim araçlarıyla erişilebilecektir,
- Küçük gruplara ya da bireye yönelik hizmet yapılanması özelliklerini taşıyacaktır,

- Grup ya da birey gereksinimlerini karşılama amaçları seçim, sağlama, düzenleme, erişim işlevlerini her zamanki gibi yürütecek, ancak bilgi taşıyıcıları önemlerini yitirmiş olacağından bilginin kendisi ağırlık kazanacaktır (Grover ve diğerleri, 1997:270).

Bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesi amacıyla geliştirilen programları, sadece mesleki bilgi ve becerilerin hangi yoğunlukla ve kapsamlı öğrencilere öğretileceğine ya da kazandırılacağına ilişkin tasarımlar olarak da düşünmemek gerekir. Programlar ayrıca, öğrencilere ileride gerçekleştirecekleri toplumsal yükümlülüklerle yönelik meslek felsefesinin, değerlerin ve davranış biçimlerinin ne olması gerektiğini yansıtan yapılanmalardır (McGarry, 1987:140).

Bilgi profesyonellerinin eğitiminde gözardı edilemeyecek denli önemli olan bir diğer konu da, verilecek olan eğitimin "uygulama" amaçlı bir özellik de taşımasıdır. Bu bağlamda oluşturulacak program hazırlanırken,

- Ortada yapılması gereken bir iş olduğunu ve bu amaçla belirlenmiş bazı hizmetlerin gerçekleştirilmesi gerektiği,
- Mesleği uygularken kullanılan bazı teknik ve kavramların çeşitli disiplinlerden alınmakta olduğu ve bu nedenle zaman zaman bunlar arasından seçim yapılması gerektiği ve ayrıca,
- Uygulamaya yönelik bir mesleğin sürekli değişmekte olan koşulları dikate alması gerektiği düşünülmelidir.

Shera'nın bu çerçevede yorumlanabilecek yaklaşımı oldukça anlamlıdır. Shera'ya göre bir profesyonel işini yaparken işleve ilişkin olarak düşünmelidir, kullandığı araçlara göre değil. Socrates'e gönderme yapan Shera, bir profesyonelin yaptığı işe yönelik bilmesi gerekenleri üç grup içinde tanımlar: İşin formal yapısı (ne olduğu), İşin işlevsel amacı (Niçin yapıldığı) ve İşin yapılış teknikleri (İşin en iyi nasıl yapıldığı). Ayakabıcı örneğiyle açıklanan bu yaklaşımda, iyi bir ayakabıcının öncelikle ayakabının ne olduğunu ve niçin kullanıldığını bilmesi gerektiği ifade edilir. Aksi halde ayakabı yapımı için uygulanacak tekniklerden ve kullanılacak araçlardan hangisinin seçilmesi gerektiğinin öncelikli olmadığı vurgulanmaktadır (Wright, 1985:143).

Mesleki bağlamda yaşamakta olan çok yönlü sorunlara çözüm olabileceği düşüncesiyle Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tarafından geliştirilen lisans programının yeterliliği, hiç kuşkusuz, tartışmaya açık bir konudur. Öngörülen değişikliklerin üst kuruluşlar tarafından kabul edilmesi durumunda, Bölüm'ün sahip olduğu insangücü, teknoloji, fiziksel ortam ve benzeri olanaklarının çok yönlü bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesi için şimdilik yeterli olacağı doğrudur. Programda yer alan dersle-

rin içerikleri teker teker ele alınmış ve ayrıca, öğrencilere bilgi, beceri ve formasyonun kazandırılması konusunda uygulanacak teknik ve yöntemler açısından da alışlagelmiş uygulamaların dışına çıkılması ilke olarak kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Çakın, İrfan. (1997). "25 Yılında Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü", *Kütüphanecilik Bölümü 25. Yıl'a Armağan* içinde (7-31). Yay. Haz: Bülent Yılmaz. Ankara: H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü.
- Çakın, İrfan. (1999) "Kütüphanecilik eğitimi ve yeni hedefler", *21.Yüzyıla Doğru Türk Kütüphaneciliği: 35. Kütüphane Haftası Bildirileri (15-21 Mart 1999, Ankara)* içinde (135-146). Yay. Haz: Ö.Bayram, E. Erkan ve E. Yılmaz. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Çakın, İrfan. (1999). "Sanayi Toplumunda bilgi profesyonellerinin eğitimi: etkileşim ve değişim" *Düşünceler: TKD'nin 50. Yılına Armağan* içinde (137-160) Ankara: TKD Ankara Şubesi.
- Drucker, Peter F. (1994). *Kapitalist ötesi toplum*, Çev.: Bellas Çorakçı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Grover, Robert, H. Achleitner, N. Thomas, R. Wyatt and F.N. Vowel. (1997). "The Wind beneath our wings: chaos teory and the butterfly effect in curriculum design" *Journal of Education for Library and Information Science*, 38(4): 268-282.
- McGarry, K. J. (1987). "Curriculum theory and library and information science" *Education for Information*, 5:139-156
- Toffler, Alvin. (1992) *Yeni güçler yeni şoklar*. Çev.: Belkıs Çorakçı, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Wright, Curtis H. (1985). "Shera as a bridge between librarianship and information science". *Library History*, 20(2):137-156.
- Yurdadoğ, Berin U. (1990). "Enformasyon çağında kütüphaneler ve kütüphanecilik" *A. Ü. DTCF. Dergisi*, 33(1-2): 539-556.

(Ek: 1 Program Önerisi)**1.YIL****GÜZ SÖMESTRESİ****BAHAR SÖMESTRESİ****ZORUNLU DERSLER**

- Bilgi ve Belge Yönetimine Giriş I (3-0-3)
- Bilgi Kaynakları ve Hizmetleri I (3-0-3)
- Bilginin Organizasyonu I (3-0-3)
- Bilgisayara Giriş (3-0-3)
- Bilgi Felsefesi (3-0-3)
- İngilizce Okuma Becerileri I (2-0-2)

Toplam Kredi: 17

- Bilgi ve Belge Yönetimine Giriş II (3-0-3)
- Bilgi Kaynakları ve Hizmetleri II (3-0-3)
- Bilginin Organizasyonu II (3-0-3)
- İnternet (3-0-3)
- Bilişsel Psikoloji (3-0-3)
- İngilizce Okuma Becerileri II (2-0-2)

Toplam Kredi: 17**2.YIL****ZORUNLU DERSLER**

- Bilgi Erişim İlkeleri (1-2-2)
- Bilgi Gereksinimi ve Kullanıcı Grupları (3-0-3)
- Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem. I (1-2-2)
- Bilginin Organizasyonu Uygulama I (0-2-1)
- Bilgi Merkezleri (2-1-2)
- İstatistik I (3-0-3)
- İngilizce Yazma Becerileri I (2-0-2)

Toplam Kredi: 15

- Derme Geliştirme (1-2-2)
- Sistem Analizi (3-0-3)
- Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem. II. (1-2-2)
- Bilginin Organizasyonu Uygulama II (0-2-1)
- Veri Tabanları ve Çevrimiçi Tarama (2-1-2)
- İstatistik II (3-0-3)
- İngilizce Yazma Becerileri II (2-0-2)

Toplam Kredi: 15**SEÇMELİ DERSLER**

- Programlama I (1-2-2)
- Osmanlıca I (1-2-2)
- Mesleki İngilizce I (1-2-2)

Seçilecek Kredi: 4

- Programlama II (1-2-2)
- Osmanlıca II (1-2-2)
- Mesleki İngilizce II (1-2-2)

Seçilecek Kredi: 4

3. YIL

ZORUNLU DERSLER

- Sosyal ve İnsan Bilimlerinde Bilgiye Eriş. (3-0-3)
- Yönetim (3-0-3)
- Belge Yönetimi (3-0-3)
- Web Tasarımı (3-0-3)
- Temel ve Uygulamalı Bilimlerde Bilgiye Eriş. (3-0-3)
- Bilgi Teknolojisi Yönetimi (3-0-3)
- Yönetim Bilgi Sistemleri (3-0-3)
- Dizinleme ve Öz Hazırlama (3-0-3)

Toplam Kredi: 12

Toplam Kredi: 12

SEÇMELİ DERSLER

- Veri Tabanı Yönetim Sistemleri (3-0-3)
- Transkripsiyon/Transliterasyon (3-0-3)
- Osmanlı Kurumları I (3-0-3)
- Türkiye'nin. Sosyo-Kültürel Yapısı (3-0-3)
- Seminer I (2-0-2)
- Bilgi Sistemleri Tasarlama ve Kurma (3-0-3)
- Nadir ve Yazma Eserler (3-0-3)
- Osmanlı Kurumları II (3-0-3)
- Türkiye'nin Sosyo-Kültürel Yapısı II (3-0-3)
- İletişim ve Toplum (3-0-3)

Seçilecek Kredi: 5-6

Seçilecek Kredi: 6

4. YIL

ZORUNLU DERSLER

- İş Dünyasında Bilg. Eriş. (3-0-3)
- Toplum ve Meslek Ahlakı (2-0-2)
- Bilgi Hizmet.Pazarlanması (3-0-3)
- Proje (2-0-2)
- Mevzuat (3-0-3)
- Tıbbi Bilgiye Erişim (3-0-3)
- Bilgi Politikası (3-0-3)
- Staj (0-4-2)

Toplam Kredi: 10

Toplam Kredi: 11

SEÇMELİ DERSLER

- TC.Devlet Teşkilatı (3-0-3)
- Halk Kütüphaneleri (3-0-3)
- Okul Kütüphaneleri (3-0-3)
- Medya ve Bilgi Yönetimi (3-0-3)
- Veri İletişimi ve İşbirliği (3-0-3)
- Arşiv Yönetimi I (3-0-3)
- Araştırma Kütüphaneleri (3-0-3)
- Çocuk Kütüphaneleri (3-0-3)
- Seminer II (2-0-2)
- Elektronik Kütüphaneler (3-0-3)

Seçilecek Kredi: 6

Seçilecek Kredi: 5-6